

15.4.2026

Sivu 1

Lupatunnus LP-834-2026-00016
Kiinteistötunnus 834-420-26-7
Kiinteistön osoite Härkätie 818
Hakijat 

Toimenpide

Hakija:

Haemme poikkeamislupaa ranta-asemakaavan määräyksistä poiketen 434 kem² lisärakennusoikeudelle 50-vuotisella vuokrasopimuksella vuokratulle noin 20 000 m² määrälalle (kaavassa merkitty VM-varauksena). Nykyinen kaava määrittelee rakennusoikeudeksi 1100 kem² ja lisärakennusoikeuden lisäyksen myötä kokonaisrakennusoikeus alueelle olisi siten yhteensä 1534kem².

Poikkeaminen koskee Tammela Ruostejärvien itäosan osayleiskaavan rakennusoikeuden enimmäismäärän lisäämistä 434 kem², joka mahdollistaisi nykyisen käyttötarkoituksen yritysten ja yhteisöjen koulutus- ja valmennustoiminnan lisäämistä sitä tukevalla pienimuotoiseen majoitustoiminnalla (merkitty kaavakarttaan VM-alueeksi). Tarkoituksena on mahdollistaa nykyisen toimipaikan kehittäminen siten, että tontille voidaan toteuttaa nykyisen 699 kem² kiinteistön lisäksi:

- kymmenen majoitusrakennusta, joissa kaksikymmentä majoitusyksikköä (20 * 38 kem² = 760 kem²) sekä saunarakennus (75 kem²) yhteensä 835 kem²

Kyseessä on ympäristöön ja maisemaan sopiva, alueen luontoon soveltuvan rakentamisen henkeä noudattava rakentaminen.

Majoitustiloja ympäröivän maaston korkeuksia ei lähtökohtaisesti muokata, vaan korot rakentamisen jälkeen noudattavat alkuperäisiä maaston korkeuksia. Rakennuksia ympäröivä maasto pidetään mahdollisimman luonnontilaisena ja palautetaan vaurioituneilta osiltaan luonnontilaiseksi mm. kuntalla.

Turhaa puiden kaatamista vältetään ja työkoneiden reitit optimoidaan kiertämään suurimmat puut.

Rakennusalueella säilytetään mahdollisimman paljon luonnontilaista maastoa.

Rakentamisen aikana muokatut alueet ennallistetaan metsämaastoksi, hyödyntäen paikalliseen ympäristöön sopivia kasvillisuus- ja maaperäratkaisuja.

Rakennuksissa on teräspaaluperustus.

Kaikki rakentaminen sijoitetaan saman rakennuspaikan sisälle, eikä rannan luonnontilaan tai suojelualueisiin puututa.

Jätevesien käsittely toteutetaan umpisäiliöllä ja olemassa olevalla imeytyskentällä, kunnes alueelle on saatavissa paineviemäri ratkaisu.

Poikkeamiset

Hakija:

1. Perustelut poikkeamiselle ja majoitustilan tarpeelle osana valmennus- ja koulutusliiketoimintaa Villa Erik / ent. luontokeskus
Nykyisellä infrastruktuurilla liiketoiminnan harjoittaminen ei ole taloudellisesti kannattavaa, erityisesti yrityksille ja yhteisöille suunnattujen valmennus- ja koulutuspalvelujen osalta. Toiminnan kehittämisen keskeinen edellytys on riittävän majoituskapasiteetin tuominen alueelle. Kaavan määrittämästä kirjaimellisesta toiminnasta poiketaan, kun Metsähallitus on lakkauttanut luontokeskuksen ja alueella ei näin luontokeskusta enää ole, vaan se on muuntunut nykyiseen toimintaansa Eerikkilän ostettua ent. luontokeskuksen kiinteistön itselleen.

1.1. Asiakaskunnan tarpeet

Yritys- ja yhteisöasiakkaat osallistuvat usein monipäiväisiin koulutuksiin, seminaareihin ja työpajoihin. Näissä palveluissa:

- osallistujat tulevat usein kauempaa,

- he edellyttävät majoitusta lähellä tapahtumapaikkaa,
- helppo kokonaisratkaisu lisää palvelun houkuttelevuutta.

Ilman majoitusmahdollisuutta alue menettää suuren osan potentialisista asiakkaista.

1.2. Kilpailukyky markkinoilla

Valmennus- ja koulutuspalvelut kilpailevat valtakunnallisesti ja osin kansainvälisesti.

Kilpailijat tarjoavat usein kokonaispalveluja, joihin sisältyy:

- koulutus
- majoitus
- ruokailut
- oheispalvelut

Ilman omaa tai lähellä sijaitsevaa majoituskapasiteettia palvelu jää vajaaksi, mikä heikentää kilpailuasemaa merkittävästi.

1.3. Taloudellinen kannattavuus

Majoitustilat tukevat liiketoimintaa usealla tavalla:

- lisäävät asiakasmääriä
- pidentävät asiakkaiden viipymää
- kasvattavat keskiostosta
- mahdollistavat kokonaispakettien myynnin

Pelkkien päiväkäyntien varaan rakentuva toiminta ei tuota riittävää liikevaihtoa kattamaan kiinteitä kuluja ja investointeja.

1.4. Toiminnan jatkuvuus ja skaalautuvuus

Ilman majoitustilaa toiminta jää helposti:

- satunnaiseksi
- kausiluonteiseksi
- pienimuotoiseksi

Majoituksen avulla voidaan kehittää:

- ympärivuotista toimintaa
- laajempia koulutuskokonaisuuksia
- pitkäkestoisia asiakassuhteita

Tämä luo vakautta ja ennustettavuutta liiketoimintaan.

1.5. Asiakaskokemus ja palvelun laatu

Laadukas asiakaskokemus on keskeinen kilpailutekijä. Kun majoitus sijaitsee samalla alueella:

- siirtymät vähenevät
- aikataulut joustavat
- osallistujien kuormitus vähenee
- kokonaisuus koetaan sujuvaksi ja ammattimaiseksi

Tämä lisää asiakastyytyväisyyttä ja suositteluhalukkuutta.

1.6. Alueellinen kehitys ja vetovoima

Majoitustilat eivät palvele ainoastaan koulutusliiketoimintaa, vaan vahvistavat koko alueen elinvoimaa:

- tukevat muita palveluja
- synnyttävät työpaikkoja
- parantavat alueen imagoa

Investointi majoitukseen on siten myös aluekehityksellinen toimenpide.

1.7. Yhteenveto

Yrityksille ja yhteisöille suunnattujen valmennus- ja koulutuspalvelujen kehittäminen ei ole nykyisellä infrastruktuurilla taloudellisesti kestävä. Toiminnan kannattavuus, kilpailukyky ja kasvu edellyttävät majoitustilojen rakentamista alueelle. Majoitustilat mahdollistavat kokonaisvaltaisen palvelumallin, parantaa asiakaskokemusta, kasvattaa liikevaihtoa ja luo edellytykset pitkäjänteiselle liiketoiminnalle.

Poikkeaminen täyttää MRL 171 § edellytykset:

1. Edistää alueen kehitystä ja elinvoimaisuutta.
2. Huomioi ympäristön erityispiirteet.
3. Ei vaaranna yleistä etua eikä aiheuta haittaa naapureille.
4. Ei aiheuta haittaa kaavoitukselle.

Viranomaiskäsitely:

Rakentamisessa poiketaan voimassa olevan ranta-asetuksen määräämästä 1100 m² rakennusoikeudesta hakijan vuokraamalla VM-alueella. Kaavassa alue on määritetty lopettaneen luontokeskuksen rakennuspaikaksi, mutta VM-aluetta / rakennusta käytetään nykyisinkin kokoontumiseen rakennuksen käyttötarkoituksen mukaisesti.

Lausunto

Naapurien kuuleminen

Lähtökohtatiedot

Museoviranomainen, 2.4.2026, Lausunto

Hakija on kuullut vuokra-alueen naapurit, eikä näillä ole hankkeeseen huomautettavaa.

Kiinteistö 834-420-26-7 Kurjenniemi käsittää kokonaisuutana Hämeen Härkätien ja Ruostejärven välisen maa-alueen, mutta poikkeamista haetaan tällä alueella olevalle noin 20000 m² vuokra-alueelle vuokralaisen toimesta. Koska poikkeaminen koskee maanomistajien eli viiden kunnan (Forssa, Jokioinen, Loppi, Tammela ja Ypäjä) ranta-asetusta, on mukana toimitettu maanomistajien suostumukset poikkeamiselle. Poikkeamista koskeva alue kuuluu Hämeen Härkätien valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen, vaikkakaan nykytilanteessa rakentaminen ei näy Härkätielle tai vaikuta Härkätien maisemalliseen ilmeeseen.

Kiinteistölle 834-420-26-7 Kurjenniemi alueella on tullut ensimmäinen ranta-asetus voimaan 15.2.1990, jossa rakentaminen on osoitettu naapurialueelle Sarkinniemen kolmelle yhteisöllisen rakentamisen tontille, ja hakemuksessa kyseessä oleva alue on ollut maa- ja metsätalousaluetta (M). Kaavaa on kuitenkin muutettu 26.6.1998 voimaan tulleella rantakaavalla, sillä alue siirtyi edellä mainittujen viiden kunnan omistukseen virkistysalueeksi ja valikoitui Hämeen luontokeskuksen sijoituspaikaksi. Hakemuksen kohteena olevalle alueelle on kaavassa osoitettu luontokeskuksen käyttöön varattu korttelialue (VM), jolle on määritetty rakennusoikeutta yhteensä enintään 1100 m². Koska kyseessä on alueidenkäyttölain mukainen maanomistajalähtöinen ranta-asetus, ei sitä koske säädökset asemakaavan ajanmukaisuuden arvioinnista (AKL § 73).

Hämeen luontokeskus rakennettiin kaavan mahdollistamana alueelle opastamaan Hämeen alueella retkeilyä ja virkistystä, sillä luontokeskus sijoittui sekä Liesjärven että Torronsuon kansallispuistojen läheisyyteen. Rakennus sisälsi myös pysyvän näyttelyn Kurjen huudon ja kahvilatilan. Rakennus valmistui 1.9.1999 ja on kooltaan 699 m², lupa rakennukselle on myönnetty luokituksella muu kokoontumusrakennus. Samassa yhteydessä raivattiin Hämeen Härkätien varrelle pysäköintialue virkistysalueella ja luontokeskuksessa vierailijoille.

Luontokeskuksen ympäristö on edelleen kyseisten viiden kunnan omistuksessa ja toimii virkistys- ja retkeilyalueena. Ranta-alueelle silloisen luontokeskuksen kohdalle on toteutettu uimaranta pukutiloineen. Alueella kulkee sekä sisäisiä virkistysreittejä, mutta myös reitit Eerikkilän urheiluopistolle ja Forssan kesäsiirtolan alueelle. Yhteys Eerikkilään lyheni huomattavasti Tammelan kunnan vuonna 2018 rakennuttaman ponttoonisillan myötä, mahdollista kevyen liikenteen kulkemisen Kurjenniemen Ruostejärven ja Leppilammen väliselle kapealle kannakselle. Forssan kaupungin kesäsiirtolalle puolestaan on päässyt jo vuosikymmeniä kapulalossin avulla Toralahden suulla.

Luontokeskusta hallinnoinut Metsähallitus päätti kuitenkin 2020-luvulle tultaessa lopettaa Hämeen luontokeskuksen, ja rakennus siirtyi Palloilu Säätiön eli Eerikkilän hallintaan. Samassa yhteydessä laadittiin Palloilu Säätiön ja kuntien välillä vuokrasopimus hakemusta koskevasta maa-alueesta. Luontokeskuksen ylläpitämä opastustoiminta alueella loppui, ja nimen Villa Erik saanut rakennus muuntui kokous- ja

konferenssikäyttöön.

Nykyisessä käytössä rakennukseen ja ympäristöön kohdistuu erilaisia kehitystarpeita kuin aikaisemmin, ja Palloilu Säätiö on jättänyt kuntaan poikkeamislupahakemuksen alueen kehittämiseksi ja olosuhteiden parantamiseksi. Hankkeeseen liittyvien tiukkojen aikatauluvaatimusten vuoksi alueen ranta-asemakaavamuutokseen ei hakijan mukaan ole mahdollisuutta hankkeen puitteissa, mutta alue on suunniteltu kaavoitettavaksi samassa yhteydessä kuin Palloilu Säätiön omistamien Sarkinniemen kolmen tontin ranta-asemakaavan muutoskaavoitus. Myöskään maanomistajakunnat eivät ole nähneet välttämättömänä ranta-asemakaavansa päivittämistä, vaan ovat maanomistajina antaneet suostumuksensa haettuun poikkeamiseen.

Koska hanke sijoittui Hämeen Härkätien valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle, pyydettiin hankkeesta Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseon lausunto. Vastuumuseo totesi lausunnossaan arkeologinen kulttuuriperinnön osalta, ettei näe paikalla sellaista potentiaalia entuudestaan tuntemattomien arkeologisten kohteiden esiintymiseen, mikä edellyttäisi arkeologista inventointia. Mikäli hankkeen edetessä tulee kuitenkin tietoa tai havaintoja mahdollisista arkeologisista kohteista, tulee niistä viipymättä olla yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon.

Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman osalta vastuumuseo totesi: Valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella rantamaisemaan sijoittuvan rakentamisen maisemallisten vaikutusten minimoimiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Uusien rakennusten tulee olla tyyliltään hillittyjä ja ympäristöön sopeutuvia sekä rakennusperinteeseen pohjautuvia. Suositeltavia materiaaleja ovat luonnonmukaiset materiaalit kuten puu. Keinotekoisien tai voimakkaasti ympäristöstä erottuvien materiaalien käyttöä tulee välttää. Lisäksi värityksen tulee olla maisemaan sopiva, esimerkiksi maanläheinen murrettu väri. Museo pitää hyvänä paanun hyödyntämistä suunnitelmissa.

Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo myös huomauttaa, että hakemuksessa ei ole havainnollistettu uusien majoitusrakennusten sijoittumista ympäristöön, maaston muotoihin tai maisemaan. Vastuumuseon näkemyksen mukaan esitetty rakentamisen määrä ja laajuus muodostavat merkittävän muutoksen alueen maisemaan ja luonnonympäristöön. Rakennusten massoittelu ja sopeutuminen maisemaan tulee osoittaa havainnekuvin, joista ilmenee myös alueen kasvillisuus. Mikäli hanketta kehitetään edelleen, tulee rakennuslupa-aineisto toimittaa Kanta-Hämeen alueelliselle vastuumuseolle lausuntoa varten.

Hakija kommentoi vastuumuseon lausuntoa toteamalla, että hakemukseen on jo liitetty kohdassa Hankkeen kuvaus kirjallinen selvitys rakennusten ja rakentamisalueen maisemallisesta sopeuttamisesta ympäristöön. Hakija ei nähnyt tarpeelliseksi tässä vaiheessa lausua asiasta tämän enempää, mutta rakennuslupavaiheessa palaa asiaan havainnekuvien muodossa Hämeen Härkätien maisema-alueen / Hämeen Härkätien kulttuurimaisema-alueen suuntaan.

Valmistelija
Päätätaja

Kaavoittaja Miika Tuki
Ympäristölautakunta
Tammelan kunta

Päätösehdotus

Ympäristölautakunta päättää antaa myönteisen poikkeamislupapäätöksen kiinteistön 834-420-26-7 Kurjenniemi ranta-asemakaavasta poikkeamisesta VM-alueen osalta hakemuksen mukaisesti.

Päätöksen perustelut

Vaikkakin alueen haettu rakentaminen ylittää kaavan rakennusoikeuden, jakautuu rakentaminen useisiin pieniin kokonaisuuksiin, joita on maastollisesti ja maisemallisesti mahdollista helpommin sovittaa alueelle sen ilmeen ja ominaispiirteet huomioiden, kuin samaa kerrosalaa yhdessä rakennuksessa. Rakennuskohteet eivät itsessään ole merkittävää rakentamista, ja pienet rakennukset ovat kattomalliltaan (harjakatto) ja materiaaleiltaan (puuverhottu) lähtökohtaisesti Hämeen Härkätien muuhun rakennuskantaan soveltuvia. Rakennuslupavaiheessa voidaan rakennusten soveltuvuutta maisemaan vielä tarkentaa, ja koska hanke sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle

Hämeen Härkätien maisema-alueelle, myös rakentamisluvista on pyydetty lausunto vastuumuseolta. Vastuumuseon lausunnossa esiin nostettujen havainnekuviensa osalta poikkeamisluvasta on määritetty maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (§ 85), että poikkeamista koskevaan perusteltuun hakemukseen on liitettävä ympäristökartta ja asemapiirros. Hakija on hakemuksessaan perustellut hanketta ja arvioinut sen vaikutuksia, sekä liittännyt materiaaliin julkisivukuvat tyyppimajoitusrakennuksesta maisemallisen arvioinnin mahdollistamiseksi. Näin ollen kunnalla ei ole perusteita edellyttää poikkeamisluvan yhteydessä havainnekuvia suunnitelmista, mutta hakija on vastauksessaan lausuntoon todennut tarkentavansa suunnitelmia rakennuslupavaiheessa.

Hakija on hakemuksessaan perustellut pyrkimyksensä olevan ympäristöön ja maisemaan sopivan rakentamisen. Maaston korkeuksia ei lähtökohtaisesti muokata, ja rakennuksia ympäröivä maasto pidetään mahdollisimman luonnontilaisena ja palautetaan vaurioituneilta osiltaan luonnontilaiseksi. Puiden kaatamista ja vaurioittamista pyritään välttämään. Muutoinkin rakennusalueella on tarkoitus säilyttää mahdollisimman paljon luonnontilaisista maastoa.

Maisemallisesti tämä tarkoittaa VM-alueellekin jäävän suojaustoa, ja nykytilanteessa VM-alueen rakentamisen ja Hämeen Härkätien väliin jää vähintään 150 metriä etäisyyttä, josta pysäköintialue huomioiden on vähintään 100 metriä virkistysalueeseen kuuluvaa maisemallisesti suojaavaa metsää (hakemuksen liitteenä ilmakuva alueesta). Koska kyseinen metsä kuuluu viiden kunnan omistamaan virkistysalueeseen uimarantoineen ja ulkoilureitteineen, varmistaa tämä metsän säilymisen peittäväna todennäköisemmin kuin normaalin talousmetsän ollessa kyseessä.

Maankäytöllisesti haettu rakentaminen toteuttaa rakennuspaikan tarkoituksenmukaista käyttöä, mahdollistaen alueen tulevan käytön ja myös entisen luontokeskuksen / nykyisen Villa Erikin rakennuksen ylläpidon. Luontokeskuksen lopettamisen myötä alueen kokoontumiskäyttö on jo muuntanut muotoaan, eikä haettu rakentaminen muuta aluetta ja sen käyttöä olennaisesti kaavan määrittämästä käytöstä kokoontumiseen.

Hakijan esittämän mukaan Villa Erikin käyttö kaavoituksen mukaisena kokoontumistilana edellyttää nykytilanteessa toimiakseen majoitustiloja kokoontumisten / tapahtumien tarpeisiin. Alueen ranta-asemakaavan perusteella hakijalla olisi mahdollisuus toteuttaa puolet hankkeen majoitusrakennuksista ilman tarvetta poiketa alueen rakennusoikeudesta, mutta Villa Erikin toiminta ja osallistujamäärä määrittävät myös majoitustilojen määrän tarpeen - mikäli majoitustiloja toteutettaisiin ilman poikkeamisen tarvetta vain kaavan rakennusoikeuden puitteissa, jäisi osa osallistujista ilman majoitustilaa, mikä ei ole toiminta huomioiden tarkoituksenmukaista. On myös ekologisesti kestävämpää toteuttaa majoitustilarakentaminen yhdessä kokonaisuudessa, jolloin myös aluetta ja virkistystä rasittava rakentaminen on lyhytkestoisempaa, ja ympäristö pääsee palautumaan rakentamisesta nopeammin.

Poikkeamiseen on alueelle ranta-asemakaavan laadittaneiden maanomistajakuntien suostumus.

Rakentamislupavaiheessa voidaan varmistaa kiinteistön vesihuollon määräysten ja asetusten täytyminen.

Mahdollisten muinaisjäännösten osalta rakentamisessa on aina huomioitava muinaismuistolain määräykset.

Rakentamislain 57 § mukaisesti poikkeaminen:

- ei aiheuta haittaa kaavoitukselle, kaavan toteuttamiselle tai alueiden käytönmuulle järjestämiselle;
- ei vaikeuta luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista;
- ei vaikeuta rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteidensaavuttamista;
- ei johda vaikutuksiltaan merkittävään rakentamiseen tai muutoin aiheutamerkittäviä haitallisia ympäristö- tai muita vaikutuksia.

Päätöspäivämäärä	15.4.2026
Päätöksen kuulutuspäivä	21.4.2026
Muutosta haettava	viimeistään 28.5.2026
Päätös lainvoimainen	29.5.2026
Päätöksen voimassaolo	Tämä päätös on voimassa 29.5.2028 saakka. Mikäli hanke vaatii rakentamisluvan, on lupa haettava tämän päätöksen voimassaoloaikana.
Jatkotoimenpiteet	Päätöksestä tiedotetaan julkisesti kuuluttamalla Tammelan kunnan ilmoitustaululla yleisessä tietoverkossa. Poikkeamista vastaavaa rakentamislupaa haetaan rakennusvalvonnalta kahden vuoden kuluessa poikkeamisen voimaan tulosta.
Liitteet	Asemapiirros 1 kpl Hakemus 1 kpl Julkisivupiirustus 2 kpl Karttaote 1 kpl Lausunto 1 kpl Naapurin suostumus 6 kpl Ote asemakaavasta 1 kpl Ote kauppa- ja yhdistysrekisteristä 1 kpl Pohjapiirustus 2 kpl Pöytäkirjaote 1 kpl Todistus hallinto-oikeudesta 2 kpl Valokuva 1 kpl

Muutoksenhakuohje

Päätökseen tyytymätön voi tehdä päätöksestä kirjallisen hallintovalituksen rakentamislaisissa säädetyillä perusteilla.

Valitusoikeus poikkeamisluvasta on:

- 1) viereisen tai vastapäätä olevan kiinteistön tai muun alueen omistajalla ja haltijalla;
- 2) sellaisen kiinteistön tai muun alueen omistajalla ja haltijalla, jonka rakentamiseen tai muuhun käyttämiseen päätös voi olennaisesti vaikuttaa;
- 3) sillä, jonka asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin hanke voi huomattavasti vaikuttaa;
- 4) sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa;
- 5) kunnalla;
- 6) naapurikunnalla, jonka maankäytön suunnitteluun päätös vaikuttaa;
- 7) muulla viranomaisella toimialaansa kuuluvissa asioissa.

Hallintovalitus on tehtävä kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Päätöksen katsotaan tulleen hallintovalituksen tekemiseen oikeutettujen tietoon seitsemäntenä päivänä päätöstä koskevan kuulutuksen julkaisemisesta viranomaisen verkkosivulla. Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulutai juhannusaatto tai arkilauantai, saa hallintovalituksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutoksia vaaditaan
- muutoksenhakijan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset muutoksenhakijalle voidaan toimittaa.

Valituskirjelmä on muutoksenhakijan, laillisen edustajan tai asiamiehen omakätisesti allekirjoitettava. Jos muutoksenhakijan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituskirjelmän laatijana on muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava tämän nimi ja kotikunta. Asiamiehen on liitettävä valtakirja. Jos viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta asiamiehen ei tarvitse toimittaa valtakirjaa.

Valituskirjelmään on liitettävä:

- 1) päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä;
- 2) todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta; sekä
- 3) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Viranomainen, jolle valitus tehdään:

Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Käyntiosoite: Arvi Karistonkatu 5, 13100 Hämeenlinna
Postiosoite: Raatihuoneenkatu 1
13100 Hämeenlinna
puh. 029 56 42200, fax 029 5642269
hameenlinna.hao@oikeus.fi
Viraston aukioloaika: ma—pe klo 8.00-16.15.

Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa: <https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>
Oikeudenkäyntimaksun suuruus perustuu tuomioistuinmaksulakiin (1455/2015).
Linkki tuomioistuinmaksulakiin: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151455?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tuomioistuinmaksulaki#P5>

Valituskirjelmän lähettäminen postitse tai sähköpostina tapahtuu lähettäjän vastuulla.

Valituskirjelmän on oltava perillä määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä. Sähköisesti (sähköpostina) toimitetun valituskirjelmän on oltava toimitettu niin, että se on käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.